

A RÁKOSPALOTAI MÚZEUM ÚJ ÁLLANDÓ KIÁLLÍTÁSA

ÍRTA: Basics Beatrix

Múzeumi kiállítást rendezni összetett és sokrétű munka, amiből ráadásul egy átlagos látogató szinte semmi nem érzel. Jól is van ez így, mert épp az a cél, hogy egy jól érthető, emészthető, hatásos terméket kapjon, amely érzelmeket kelt benne, gondolkodásra készíteti, ismeretekkel gazdagítja. Talán furcsának tűnhet egy kiállításra a termék szót alkalmazni, holott már régóta azzá vált, hiszen csak akkor jó, ha a látogatók „vevők” rá.

Adott egy intézmény, a Rákospalotai Múzeum, annak 180 négyzetméternyi, négy helyiségből álló tere, és a feladat ebben megmutatni a hely, a mai XV. kerület történetét.

A történeti kiállítás tárgyakon, műalkotásokon keresztül tárja a látogató elé egy hely – ország, régió, város, városrész – történetét. A tárgyakat a múzeum őrzi, és jó, ha minél több látható belőlük a kiállításban, hiszen ez egyúttal megmutatkozás is – a cél a raktárban őrzött anyag egy részét megtekinthetővé, megismerhetővé tenni. A bemutatott (mű)tárgyanyag mellett nagyon fontos annak „tálalása”, a látvány, és egyre jelentősebb a szerepe a digitális elemeknek is. Ezek egyensúlya eredményezi az igazán jó kiállítást.

Az új állandó kiállításban 102 fotó, 46 dokumentum, 29 tárgy, 22 festmény és grafika, öltözékek

(egy teljes női és férfi együttes, sok darabból), összesen 250 kiállítási tárgy szerepel. Az arányok jól érzékeltetik a Rákospalotai Múzeum gyűjteményének összetételét. Talán kevésnek tűnhet a többdimenziós tárgyak száma, de az anyag jellege ennyire nyújtott lehetőséget. Ez egyúttal ösztönzés is egy aktuális gyűjteménygyarapítási stratégia kialakítására. A néprajzi tárgyi anyag uralja a fotográfiák mellett a gyűjteményt, de mivel a kiállítás történeti, és múzeumban van, nem pedig skanzenben, így ezt a gyűjteményrészt csak a kiállítás forgatókönyvének megfelelően lehetett és kellett használni.

El is érkeztünk a lényeghez: a múzeumi kiállítások szakmai forgatókönyv alapján készülnek. A mi esetünkben már rendelkezésre állt egy, a fenntartó által korábban megrendelt és elfogadott forgatókönyv, ez azonban a jelenleginél még sokkal kevesebb tárgyat tartalmazott, és kevésbé volt

használható, mivel inkább történeti szöveg volt, mint valódi forgatókönyv. Kijelölt azonban olyan témákat, amelyeknek feltétlenül ott volt a helye a kiállításban. Már „csak” a műtárgyanyag kellett mindehhez, és ilyenkor válik nyilvánvalóvá az, hogy a történeti kiállítás nem történelemtkönyv, vagy szakmai tanulmány, a kiállítást rendező szakember kénytelen a témát a rendelkezésre álló műtárgyanyag szerint formálni. Mivel, egyelőre ezek még szükségesek egy múzeumi tárlathoz... (bár kétségtelenül elterjedőben a virtuális kiállítás műfaja, de ez olyan lehetőség, amely a „valódi” kiállítás mellett, azt kiegészítve használható, és tulajdonképpen a Rákospalotai Múzeum esetében is megvalósítható lenne egy, a honlapon időről időre „újrarendezett” virtuális tárlat).

A forgatókönyv témáit a hely adottságaihoz, a termék számához alakítva elvárás volt, hogy az

első terem többfunkciós legyen. A kis bevezető térben elhelyezett ruhatár után belépve az első terembe, az egyszerre kiállítás, múzeumpedagógiai foglalkoztató, „mozi” és előadótér. Emiatt itt általános jelentőségű anyagot, várostörténeti, néprajzi témájú fotográfiákat volt célszerű elhelyezni, valamint itt láthatja a közönség az egykori filmhíradókból válogatott részleteket, egyéb filmeket. Az ablakok felületeit minden esetben – itt is – kihasználtuk bizonyos témák megjelenítésére. A következő terem ajtajához vezető falfelületen egy idővonal látható, a hely történetének fontosabb dátumaival, fordulópontjaival, azokat képekkel illusztrálva. Itt rögtön az elején szeretném megjegyezni, hogy az idővonal eseményválasztásával kapcsolatban csakúgy, mint a kiállítás további anyagának vonatkozásában számos megjegyzést hallottam, mi maradt ki, mi kellett volna még.

Kétségtelen, minden egyes látogató másfajta kiállítást képzel el a fejében, mást tart fontosnak, mást szeretne látni. Kurátor azonban csak egy van (illetve esetünkben kettő), és mivel ők lettek megbízva a feladattal, a látogatók az ő koncepciójukat kénytelenek elfogadni. (Itt is megemlíteném, nagyon hasznos és úttörő vállalkozás lenne a honlapon indítani egy menüpontot a közönség számára „Az én kiállításom” címmel, ahol mindenki összerakhatná a maga tárlatát, az általa kiválogatott tárgyakkal, szöveggel. Tanulságos lehetne....).

Az első „igazi” terem mérete szerencsére alkalmassá tette több téma megjelenítését, tárlók alkalmazását is. Az egyes témákat a teremfeliratok választják el egymástól, színük, formájuk, kivitelezésük révén jól érzékelhetően, a szövegük, amely

ezzer karakternél nem több, összefoglaló a témáról. A legnehezebb feladatok egyike egy ilyen terjedelmű szöveget úgy megírni, hogy minden fontos dolog benne legyen. A község, majd várostörténet mellett az egykori településrészek (Öregfalu, Újfalu, Sódergödör) története, illetve azok a sajátos negyedek (MÁV-telep, Istvántelek, Villassor, lakótelepek) szerepelnek itt, amelyek a hely történetének gazdagságát, változatosságát, sokféleségét érzékeltetik. Önálló témaként jelennek meg olyan, csak a helyre jellemző intézmények, mint a Liwa-malom, a Növényolajgyár, az Istvántelki Főműhely, a Stephaenum, és különálló egységek az egyházak, a templomok, a közlekedés, a piac-kereskedelem. A tárlókba kerültek a tárgyak, bár olykor a falakon is megjelennek, mint például az egykori Palota mozinak az eredeti romjai alapján rekonstruált piros neonfelirata, vagy éppen egy ásóvilla, a helyi zöldségtermesztés

jellegzetes eszköze. A múzeumi gyűjtemény legkülönlegesebb, legszebb tárgyaiból válogattunk, mind a fotográfiák, mind pedig a dokumentumok – térképek, szabályzatok, iratok, személyes vonatkozású relikviák – tekintetében. Az egyik hosszanti falat tagoló ablakok egy okos látványtervezői ötlet révén felületcsökkentő akadályból a helyi művészek itteni témákat feldolgozó remek festményei bemutatásának lehetőségévé váltak, izgalmas elemekkel gazdagítva a terem képét.

A következő, szintén nagyobb méretű terem a civil élet emlékeit, a vendéglőket, az oktatási intézményeket, a hely történetének kiválóságait mutatja be. Egy rövidebb falat kapott a Kossuth kultusz, amelyhez remekül kapcsolható volt Kossuth-portréja révén Madarász Viktor, illetve Adeline lánya személye és művészete – utóbbi adománya révén vált a múzeum a Magyar

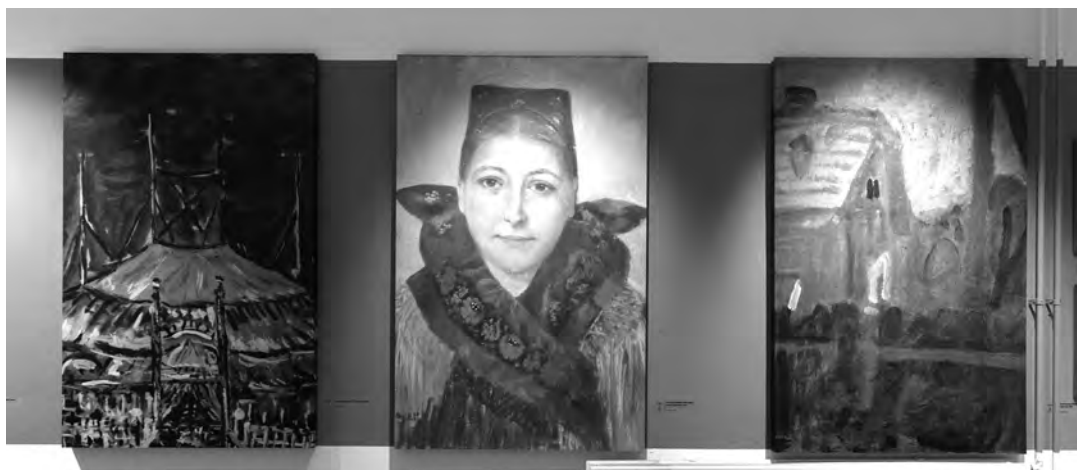
Nemzeti Galéria után a legnagyobb magyarországi Madarász kollekcio őrzőjévé. Csaknem a terem felét foglalják el a néprajzi tárgyak – festett láda, teljes női- és férfi viselet, azok minden, kizárólag palotai jellegzetességével. A palotai rétes, a kínáló tányérok és tartóik, a helyi szokások leírása és bemutatása, nemcsak e tárgyak, hanem a szintén helyi specifikum gazdagon cizellált aranyozott díszítésű fotográfiák, a szakrális jellegű emlékként őrzött menyasszonyi koszorú egyaránt a még szerencsére élő múlt emlékei. Jól rímelnek ezekre a szemközti falon, szintén az ablakok felületét kihasználva, az élete jelentős részében itt élő „palotai festő”, Perlmutter Izsák képeinek nagyméretű reprodukciói.

Végül az utolsó, kisebb méretű termet szenteltük a közelmúlt bemutatásának: itt jelennek meg az

ország egyik legnagyobb és legjelentősebb lakótelepének, a városnegyedé lett Újpalotának a fotográfiái, dokumentumai.

A látvány egyedisége és egységessége rendkívül fontos tényező: az első, többfunkciós terem falai (érthető okból) fehérek maradtak, a két nagyobb terem szürkéslila árnyalata, a képek matt ezüst fakeretezése, az antireflex üvegek az esztétikus összhatás részei, csakúgy, mint a specifikusan a kiállításához tervezett logó-motívum megjelenése a tárgy- és teremfeliratokon, mely utóbbiak színe összhangban van a falakéval. A tárlók a lehető legegyszerűbbek, fehér felületük, méretük, üveg borításuk nem zavarja a termék összképének befogadását. A kisebb „Újpalota terem” faldekorációja az ikonikus „Viztorony-ház” geometrikus hatását idézi mintázatával.

A digitális megjelenítés az első terem filmjei mellett terminálokon futó képek, dokumentumok formájában valósult meg. Ehhez kapcsolódóan meg kell jegyezni, viszonylagos egyszerűsége és minimalizmusa nem a kurátori és látványtervezői fantázia szűkösségének lenyomata, hanem a rendelkezésre álló anyagiak függvénye. Merthogy egy múzeumi kiállítás bizony pénzbe kerül, és az igények mértékének megfelelően egyre többre. Az itt rendelkezésre álló keret egyfelől a kerület vezetésének áldozatkészségét érzékelteti, viszont a nagy országos múzeumok anyagi lehetőségeihez viszonyítva rettentően csekély. Az elmúlt években, lassan

évtizedekben a magyar múzeumi területen az egyik legjellemzőbb jelenség az intézmények anyagi lehetőségei vonatkozásában a különbségek egyre feltűnőbbé válása. Természetesen ez a látogatók számára leginkább a kiállítások tekintetében érzékelhető. Ezzel együtt, vagy inkább ennek ellenére a Rákospalotai Múzeum új állandó kiállításának fő jellegetessége a lehetőségekkel való optimális gazdálkodás, nemcsak az anyagiak, de a tárgyak vonatkozásában is. Konkrét példa az utóbbira, hogy a tervek ellenére nem sikerült jelentős műtárgyakat kölcsönözni az országos múzeumoktól, amelynek oka egyszerűen az volt, hogy csak egyetlen

műtárgy esetében is százezrekre rúgott az egy éves biztosítási költség, amelynek kifizetéséhez a kölcsönző intézmények ragaszkodtak. (És mondanunk sem kell, egy állandó kiállításhoz nem csupán egy évre kölcsönzünk...) A hátrány azonban előnyé változott – így lehetett a saját gyűjteményre támaszkodva annak minél nagyobb hányadát a közönség elé tárni.

Néhány példa arra, milyen – akár regionális, országos, sőt európai szinten is – jelentős alkotásokat sikerült kiválogatni, s e válogatással együtt kutatásokat végezni történetük mind pontosabb leírásához.

Látható a tárlaton Palota helység maholnap 250 éves urbáriuma. A földesúr és jobbágypai kölcsönös jogait és kötelezettségeit szabályozó írás 1770-es

keltezésű, a kiállítás legrégebbi eredeti tárgya. Rákospalota megyei város 1923-ból származó sárgaréz pecsétje mellett annak nyomtatványa és a város címere is megjelenik egy tárlóban.

Igyekeztünk minél több képzőművészeti alkotást felhasználni, illusztrálva, hogy egész sor jeles festő élt és alkotott itt. A már említett Perlmutter Izsák, illetve Madarász Viktor és Adeline mellett Thurmayer Sándor (1879-1953), Mohácsi Ferenc (1924-1980), Kertész József (1905-1979), Mohácsi Á. Győző (1802-1962) művei szerepelnek egyebek között a kiállításban.

A fotográfiák között is szép számmal akadnak különlegességek: az Istvántelki Főműhelyről 1903-ban megjelent album képei különleges ritkaságok, csakúgy, mint a dokumentumok közül

például a BSzKRt autóbuszüzemének 1937. évi újévi röplapja a 24-es és 25-ös vonal utasai számára a két vonal menetrendjével, az 1916-os szabómesteri bizonyítvány, vagy az 1852-től használt vándorkönyv, amelyet a vándorló legény vitt magával, s hazájában, valamint külföldön egyaránt használt, s amelybe a céhmester bejegyezte, hol, meddig, milyen céhnél, melyik mesternél tartózkodott.

A palotai kiválóságok tevékenysége nemcsak e helyütt vált ismertté, hanem országosan, vagy akár szélesebb körben is. Az iskolák között például az 1870-es évektől nyilvános magánintézetek működtek, mint a Wagner-féle tanintézet, elemi és polgári iskola, majd főgimnázium, amely országos hírré tett szert.

A civil élet kibontakozásában jelentős szerepet vivő vendéglők különleges helyi jellegzetességet jelentenek; az 1900-as évek első évtizedeiben nagy divatja volt Rákospalotán az egy-egy vendéglő köré szerveződő asztaltársaságoknak, melyeknek programját a jótékonyági akciók szervezése is jellemezte.

De a helyi Kossuth kultusz emlékei is egyedülállók – Magyarországon először Palotán alakult függetlenségi kör, 1881-ben. A kör tevékenységének egyik eredménye az ország második Kossuth-szobrának felállítása volt. A helyi 1848-49-es kultusszal az egykorú országos sajtó is foglalkozott, dokumentumai pedig láthatók a kiállításban.

Nagyon hiányzik egy vezető, amelynek elkészült a szövege, csak tervezésre és nyomtatásra vár. Nem kell magyarázni, miért fontos: a kiállítás egyszer el fog tűnni, a kiadvány megmarad.

A történeti kiállítás a múzeumi tárlatok között talán a legnehezebb műfaj, és persze a legköltésesebb is. E tárlat létrehozásának nehézségei és problémái is igazolják ezt a tényt. Fontos azonban, hogy megszületett, hogy a fenntartó is szükségesnek tartotta. A kiállítás azonban csak egy alap, amelyből a múzeum szakemberei sok-sok munkával tudnak tovább építkezni, használni azt a múlt megismertetéséhez, a jelen feladatainak kijelöléséhez, a jövő tervezéséhez. Ahhoz, hogy a kerület lakói mélyebben, szorosabban kötődjenek lakóhelyükhöz, és az erre közlekedőnek például a Szerencs utca ne csak egy kellemetlen kereszteződés legyen, hanem egy jelentős múltú település egykori főutcája. Reméljük, a 2019-ben hatvanadik születésnapját ünneplő Rákospalotai Múzeum új állandó kiállítását minél többen látogatják, s minél több és változatosabb program kapcsolódik hozzá.